

**COUNTY ASSEMBLY OF MOMBASA
THE HANSARD**

Tuesday, 28th March, 2023
Third Assembly – Twenty Second Sitting

*[The County Assembly met at 10:10a.m. at the County Assembly Buildings]
[The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Mwalimu Makarani) in the Chair]*

PRAYERS

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Honourable Members, take your seats.
Yes Clerk?

MOTION

RENOVATION, REVAMPING, IMPROVEMENT AND EXPANSION OF COAST GENERAL HOSPITAL

Yes, Honourable Amriya Boy?

Hon. Amriya Juma: Thank you Mr. Speaker Sir, I beg to move the following Motion;

THAT AWARE THAT, Coast General Hospital is a premier Level 5 health facility established in 1908 and currently serves as a public hospital serving the County of Mombasa and more;

Mr. Speaker, FURTHER AWARE THAT, some modest improvements have been done to give a facelift to the facility to improve its physical condition but are not far reaching;

NOTING THAT, the image and look of the facility is that of an old, worn-out structure that needs repair and repainting;

FURTHER NOTING THAT, the hospital handles high human traffic putting a strain on the facility which causes undue delay, long queues, patients sharing beds and expectant mothers unattended;

CONCERNED THAT, if measures are not put in place to renovate, revamp and expand the facility it will severely impact on its ability to offer quality and beneficial services to the public;

FURTHER CONCERNED THAT, the health facility is yet to attain ISO Certification or adopt world class best practices in matters of healthcare, cleanliness, security and customer service;

I, therefore urge this Assembly to RESOLVE:

THAT, the County government of Mombasa in partnership with the National government to source for funds to renovate, revamp and expand the Coast General Hospital and take measures to attain ISO Certification in order to offer enhanced, better and quality services to members of the public.

I call upon Honourable Juma to second.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Mwalimu): Yes, Honourable Juma?

Hon. Juma Mwalimu: Thank you Mr. Speaker. I stand to second the Motion.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Honourable Members, I now propose a question that the Motion on renovation, revamping, improvement and expansion of Coast General Hospital be debated in this House.

[Question proposed and agreed to]

Yes, Honourable Amriya?

Hon. Amriya Juma: Ahsante sana Bwana Mwenyekiti ama Bwana Spika. Hoja hii imekuja katika Bunge hili kusema kwamba kila mtu anaifahamu hospitali kuu ya Coast General na hii hoja inakuja kuomba kwamba mwaka huu angalau hospitali irekebishwe, ipigwe rangi iwe katika kiwango cha kimataifa maana tunajua hiyo ndio hospitali kuu hapa Mombasa na ina watu wengi kutoka hapa mjini na majirani zetu. Kwa hivyo kama Mombasa tunataka tujivunie kwamba hospitali yetu kuu imeafikia yale matakwa ya kimataifa ya zile hospitali ambazo zinapatikana nchini na kule barani kwa majirani zetu na Ulaya. Hivyo basi tunapenda sana hii hospitali kwa maana inahudumia wagonjwa wengi sana na ukiangalia tuliona ya kwamba Bwana Gavana alipita majuzi kuangalia ile hospitali na ilikuwa haipendezi katika uhalisia na sura yake.

Kwa hivyo ningependa kama Bunge tupitishe kwamba hiyo hospitali iangaliwe kwa kina kwa maana kila mwananchi na wananchi wengi sisi hatuna uwezo wa kwenda zile hospitali kubwa kubwa. Kwa hiyo hii ni hospitali yetu ambayo pia ina *private wing* pale Ramtullah tunataka ipendeze, iwe safi, ipakwe rangi, iwe hata mtu akienda pale anaenda kwamba amechagua Coast General si kwamba yaani hana budi, si ati kwamba mtu anaenda Coast General kwa sababu hana budi lakini tunataka mtu aende Coast General kwa sababu amechagua kwenda Coast General manake hali yake ni nzuri madaktari wapo, imetengenezwa vizuri, vifaa vipo, imerekebishwa imepakwa rangi ya kisasa hata watoto wakiwa wanapelekwa pale wanafurahi.

Kwa hiyo huu Mswada ni kwamba tunataka irekebishwe vyoo viwe visafi na vya kisasa na kuwe na maji na kila kitu kama tu zile hospitali zile ambazo zinapatikana kwa wale wa kibinafsi ama zile hospitali zinapatikana wilayani barani kwenye hospitali nzuri na ikifikia hapo tutapata hii inaitwa ISO certification; ISO certification inatambulika dunia nzima kama shirika lako lina ISO certification ina maanisha unaweza kufanya biashara na mashirika yoyote dunia nzima. Hivyo basi tukifikia hiki kiwango itaboresha uchumi wetu tutakua juu kwa sababu tutaweza kupata pia wageni ambao wanatoka kama watalii kuja kwa Zahanati yetu kwa sababu ina ISO certification.

Kwa hiyo naomba sana Waheshimiwa wenzangu waunge mkono hoja hii kwamba tuboreshe kila kukicha tunaomba tuboreshe mashirika yetu ili wananchi wetu waweze kufaidika. Shukran sana.

The Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Leila Nyache.

Hon. Nyache: Ahsante sana Mheshimiwa Spika kwa kunipa nafasi hii ili kuchangia hoja ya Mheshimiwa wa Mjambere Mheshimiwa Amriya Juma Boy. Kusema kweli hoja hii ni ya muhimu sana ya upanuzi wa hospitali yetu kubwa ya hapa Mombasa ambayo ni Coast General. Mimi nataka niunge mkono hoja hii na kusema ya kwamba ile hospitali kusema la kweli ile hospitali yetu ya Makadara ni sipitali ambayo inatumika na wananchi kutoka mbali mbali hata Kaunti zetu za jirani wanatumia hii hospitali wote wanakuja kwa matibabu kutoka Taita, Kwale, Kilifi hata Tana River tunawaona pale wanakuja pale wanapata matibabu pale. Kwa hivyo tungeomba tu iweze kupanuliwa na kuongezewa vifaa vile ambavyo haviko vya kuweza kuhudumia wananchi wetu. Mimi sina budi ya kuunga mkono hoja hii kwa sababu inaleta natija katika Mombasa yetu kwa sababu tunasaidia Kaunti zetu jirani mimi nikisimama hapa pia ningeomba wakati wa upanuzi wa sipitali au marekebisho yoyote ningeomba ikiwa na mimi wataweza kuniangalia kwa jicho la huruma kutoka Wadi ya Kipevu na mimi nipate angalau Zahanati pale watu wangu angalau waweze kupata matibabu kwa sababu mimi pia sina sipitali pale kwangu Kipevu watu wangu wanahangaika kwenda mbali...

[Interruption]

The Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Honourable Leila, you are building another Motion on top of a Motion.

Hon. Nyache: Ahsante Mheshimiwa Spika kwa kuweza kunirekebisha. Nimesimama kuunga mkono hoja hii mia fil mia. Ahsante Mheshimiwa Spika.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Abdulrahman Hawaa?

Hon. Abdulrahman Hawaa: Thank you Mr. Speaker. I stand to support the Motion.

Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Shuhudia?

Hon. Shuhudia Abdalla: Ahsante sana Mheshimiwa Spika. Pia mimi nimesimama kuunga mkono hoja hii kwa sababu hospitali ya Makadara ni hospitali ambayo inatumika kwa Kaunti zote, Kaunti ya Kwale, Lamu na Kaunti ya Taita Taveta. Kaunti zote zinatumia hio hospitali; naunga mkono ifanyiwe marekebisho ili watu wote waweze kufaidika na watu wote waweze kupata matibabu pale. Mimi pia nimesimama kuunga mkono hoja hii. Ahsante Mheshimiwa Spika.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Baimu Mariam?

Hon. Baimu: Ahsante sana Bwana Spika kwa kunipa nafasi hii kutoa maoni yangu. Kimimi Mheshimiwa Spika naunga mkono hoja hii kwa sababu uzima wa binadamu inakuja mwanzo kuliko kitu chochote kwa hii dunia, afya ya mtu. Kwa hivyo hii Coast General tunaona ni Hospitali kubwa ambapo kwa Kaunti nyengine zinakuja hapa kupata usaidizi ikiwa kule kwa Kaunti zao hospitali zimeshindwa.

Kwa hivyo kimimi naunga mkono Mheshimiwa Amriya Juma kwa hii hoja na pia kuongezea tu kidogo, ni kweli hii hospitali inakaa imezeeka, vitanda ni vya zamani sana na ukiangalia pia watu ni wengi, unaweza ona kitanda kimoja kinatumika na wagonjwa hata wawili ama watatu. Kwa hivyo kimimi ni kweli ni muhimu kwamba tuweze kushikana mikono ili mwaka huu kuweze kuonekana marekebisho pale Coast General, ili watu waweze kusaidika vizuri, naunga mkono mjadala huu. Ahsante.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Nusura?

Hon. Nusura Mwinyi: Ahsante sana Mheshimiwa Spika kwa kunipa fursa hii na mimi pia nichangie. Kwanza nataka kumpa kongole sana Mheshimiwa Amriya Boy wakili mwenye akili kwa kuleta hoja hii ndani ya Bunge hili. Mimi nataka kusema maneno tu kidogo Hospitali yetu ya Makadara ni hospitali ambayo inahudumia Coast nzima kwanza na ni hospitali bora katika zile hospitali ambazo ziko hapa. Watu wanaiona wanaidharau tu kwamba inaenda watu wengi mpaka wale watu ambao hawana uwezo lakini ni hospitali ambayo inahudumia Coast nzima. Kwa hivyo ingekuwa bora hospitali ile iboreshwe zaidi ili wale ambao wanaiona ni hospitali tu hivi hivi waone kuwa ni hospitali bora. Hospitali ambayo inahudumia watu wengi ndani ya Mombasa, inahudumia hata Kaunti zetu ambazo ni majirani zetu. Kwa hivyo nimesimama kuunga mkono hoja hii, kwa kuboreshwa kwa hospitali yetu ya Coast General. Ahsante Mheshimiwa Spika.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Maimuna?

Hon. Maimuna Salim: Ahsante sana Mheshimiwa Spika, nimesimama kuunga mkono hoja hii iliyoletwa na Mheshimiwa Amriya Boy. Mheshimiwa Spika tunajua ya kwamba hospitali ya Coast General ni hospitali kubwa sana ambayo hizo Kaunti nyengine zote wanaitegemea, kwa hivyo ni vizuri ikifanywa ukarabati ili mtu hata akiwa ni mgonjwa asijihisi yuko hospitali, ajihisi ya kwamba yuko kama nyumbani kwake kwa sababu kukipakwa rangi, kukiwa ni kusafi, kukiwekwa televisheni na wale watoto pia katika Wadi za watoto wachorowe vile vibonzo, wawekewe vitanda vizuri, wawekewe televisheni, wawekewe viti vya kuchezea kama zile hospitali ambazo ni za kibinafsi nafikiri litakuwa ni jambo zuri zaidi tutaweza kuimarisha na tutaweza kuhakikisha ya kwamba watu wetu wa Mombasa na hawa wa Kaunti nyengine wameweza kufurahia hospitali hio. Kwa hivyo mimi pia nauunga mkono ifanyiwe ukarabati na pia kwa Wadi ya watoto iangaliwe zaidi. Mheshimiwa Spika nashukuru kwa fursa hii.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Minority Leader?

The Leader of Minority (Hon. Matsaki): Ahsante sana Mheshimiwa Spika kwa kunipa nafasi hii. Nikisimama mbele yenu nimeuunga mkono, kongole Mheshimiwa Amriya kwa hoja hii, ni muhimu sana. Ile hospitali kweli ifanyiwe marekebisho kwa sisi haswa viongozi ambao kila mara twapitia pale kuangalia wagonjwa wetu, wewe ukiangalia mpaka zile afisi za madaktari wakubwa si afisi zimekuwa kama ambae ni vibanda humo ndani, mabao ya kukalia zimevunjika, ukipanda ngazi nazo zinakaa vibaya kama ambayo utashuka nazo. Kwa hivyo ninazidi kuunga mkono na hili jambo lizidi kuangaziwa kwa kina, ni hayo tu. Ahsante.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Yes, Honourable Eliud Kimari?

Hon. Kimari: Ahsante Mheshimiwa Spika. Jambo la kwanza naanza na kuunga mkono huu Mswada na nimesikia ni wakili mwenye akili nyingi kutoka kwa Mheshimiwa Nusura.

Mheshimiwa Spika ukiangalia huu Mswada unatuhusu sisi sote haswa watu wa hapa Mombasa na maeneo yote ya nchi, nchi nzima ya Kenya. Mheshimiwa Spika, kama ushawahi fika pale eneo la dharura la Hospitali kuu ya Mkoa wa Pwani; utaona ile sehemu ni ndogo jambo la kwanza, utapata kama wewe umepata ajali kule barabarani ukienda pale hospitali utapata watu kama kumi wakiletwa kwa pamoja hata kitanda chenyewe hawatapata sehemu yenyewe ni ndogo Mheshimiwa. Ndio ninauunga mkono huu Mswada; vitu kama vile vinatajikana virekebishwe hata kama ni rangi ipakwe, ukienda pale Mheshimiwa Spika utapata nafasi ni ndogo, utapata hata damu hata kama ni watu walikuwa wamepata ajali kule barabarani utapata damu imetapakaa kule hakuna mtu wa kuosha sababu nafasi yenyewe hakuna watu ni wengi pale. Mheshimiwa Spika jambo lingine, ukiaangalia janga la Corona lilikuja mwaka wa 2020 kama sijakosea na ukiangalia ile Hospitali kuu ya Mkoa kuna wakati ilifika ikawa watu ni wengi sana wagonjwa hadi wengine wanatumia vitanda pamoja pale hospitali na ingekuwa ni vizuri sana sababu afya ni kitu kinatuathiri sisi sote kama wakaazi wa Mombasa na wananchi wa Kenya ingekuwa bora sana hata kama pesa zitengwe hospitali irekebishwe hata kama ni kuwa *expanded*, iongezwe juu nina uhakika kama ni nafasi ya kuongezwa shamba liko, haliwezi kosekani kwa sababu *public interest* ndio inakuja mbele. Kwa hivyo mimi sina mengi namrudishia Mheshimiwa Wakili shukrani na ninasimama kuunga mkono.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Manuari?

Hon. Juma Manuari: Ahsante Mheshimiwa Spika kwa kunipa nafasi hii kwa juma lengine hili ili kuchangia kutokana na Mswada wa ndugu yetu Wakili. Mimi ninamuunga mkono ndugu yangu Amriya kwa hili swala lake la hospitali kuu ya Mkoa wa Pwani nasikia wengine wakiita Makadara lakini Makadara ni lugha ya mtaani. Lugha kamili ya kuita hospitali kuu ya Mkoa wa pwani kwa Kiswahili sanifu mimi namuunga mkono ndugu yangu. Mheshimiwa Spika juzi kati nilitembelea mgonjwa katika hospitali ile ile ya Mkoa wa Pwani ila nilisikitishwa hususan maeneo ya malewatoni tulivyoingia maeneo yale kulikuwa kuna paa kule juu laanguka kabisa nikajaribu kuuliza wahudumu wakaniambia hii ndio hali halisi ya baadhi ya maeneo ya hospitali yetu hii. Kwa hivyo wewe kama kiongozi tujaribu huu uongozi ulioingia sasa tuone vile tutarekebisha kama walivyo rekebisha ule uongozi uliopita baadhi ya sehemu ama Wadi nyengine ambazo watu walikuwa wakiwekwa tulikuwa tukifika tukizona mbovu mwisho wa kwisha tukazona ziko nadhifu.

Kwa hivyo katika uongozi wetu swala hili dadangu wakili Amriya umelileta kwa wakati muafaka na sasa hivi bado ni mapema inabidi kitengo husika kichukue nafasi hii kiweke zile fedha za kurekebisha ili twende mbio turekebishe ile kwa sababu tukiangalia ndani ya Mombasa tuko na baadhi ya hospitali nyengine kuu kuu ambazo zinashikilia maeneo yetu mengine kama pale kwangu Likoni pia nilivyofanya ule ukaguzi wangu wa hizi hospitali nilivyotoka Makadara nilivyoingia Likoni pia nikapata tetesi za wao pia wanavamiwa na wezi kupitia kuruka ukuta na kuiba vifaa vya hospitali. Hivyo basi tukisharekebisha hilo tuangalie na hizi hospitali nyengine ambazo ziko na yale maeneo ambayo hayana hospitali ama dispensary au huduma ya afya pia wapate nafasi. Ahsante sana.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Mwalimu): Thank you. Yes, Honourable Mwaura?

Hon. Mwaura: Ahsante sana Mheshimiwa Spika. Pili nimshukuru Mheshimiwa Amriya kwa sababu ya kuleta hoja kama hii ndani ya Bunge hili. Niseme ukweli katika wale watu ama baadhi ya wale watu ndani ya Bunge hili wameitumia hospitali ya Makadara mimi ni mmoja wao, wale ambao wameitumia sana kwa sababu watoto wangu wamepata kuzaliwa pale na nimekesha pale nikiwa ninasubiri mama kujifungua.

Niseme nikiwa pale masaa ya usiku ninaona watu wengi tu wakiwa wanapitia hali tofauti na kuna unyonge mkubwa katika hospitali ile, ila zaidi hata ningesema kama Mswada huu ungekuwa umeongezea hali ya kuongezea wafanyikazi wale wa kutibu ama matabibu kwa sababu hiyo ndio hali ya unyonge mkubwa ambao uko katika hospitali yetu. Kwa sababu hata hivi juzi niko na mgonjwa nilipeleka pale na amekaa kwa *emergency* mpaka amehama ameenda hospitali ya kibinafsi ili apate matibabu. Hii ni kwa sababu wakati wa masaa ya *emergency* ama usiku hakuna wahudumu, mhudumu ni mmoja peke yake na watu wanangoja kwa mstari. Hivi hata tukiongeza haya majengo tuongeze hizi Wadi na hatuna matabibu hatuna wauguzi, hakuna vile hospitali yetu itaweza kuwa imepona ila tunahitaji ipanuke pande zote, ipanuke kimijengo na ipanuke pia kimatibabu watu wetu wasiweze kukaa pale.

Ninaweza kusema zile Wadi ziko kama wagonjwa wangukuwa wanatibiwa haraka, wangukuwa wanaenda pale na siku mbili tatu washatoka, mgonjwa ambao anastahili kukaa kwa Wadi siku mbili tatu, anaenda kukaa pale mwezi mzima. Kwa sababu anazidi kusubiri daktari ili atibiwe. Kwa hivyo ni lazima tuendeleo kuzungumza mambo ya Makadara na tuunge mkono upanuzi wa hospitali ya Makadara na tuseme tunahitaji madawa na wauguzi kuongezeka. Nimesimama kuunga hoja hii mkono, Ahsante Mheshimiwa Spika.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you. Yes, Honourable Juma Mwalimu, the seconder.

Hon. Juma Mwalimu: Ahsante sana Mheshimiwa Spika kwa kunipatia fursa hii. Nami nimesimama kuunga mkono Mswada ulioletwa na dadangu Amriya Juma Boy; nasikia wengine wakimwambia ni wakili mwenye akili, *InshaAllah* Mwenyezi Mungu amzidishie. Mimi yangu tu ni kusema hospitali yetu ya Coast general ni hospitali kubwa hapa kwetu Pwani, na hali yake si vile nzuri ya kufurahisha kwa sababu hata vile vigari vya kubeba wasiojiweza ukifika hua haviko hali nzuri. Kwa hivyo kwa hilo naunga mkono Mswada huu na Mswada huu ukipita uweze kuchukuliwa kwa haraka, kwa hivyo Mwenyekiti wa Kamati ya Utekelezaji kazi kwako. Ahsante sana Mheshimiwa Spika.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Thank you Honourable Juma Mwalimu. Yes, the mover of the Motion please respond.

Hon. Amriya Juma: Ahsante sana Bwana Mwenyekiti kwa kunipa fursa hii ya kujibu hoja hii. Napenda sana kutoa shukrani kwa Waheshimiwa wenzangu kwa kuunga mkono hii hoja ambayo ilikuwa ni nzuri sana na pia labda nimpe shinikizo Mheshimiwa Mwaura maanake yeye pia ni Mwenyekiti wa Kamati ya ufuatiliaji kwamba awafuatilie kwamba hii hoja iweze kuona jua na kuanzishwa polepole maanake huu Mswada kidogo utatajikana fedha. Kwa hivyo hata kama ikianzwa kidogo kidogo tuone kuna kitu inafanyika hata kama ikianza kidogo kidogo tuone kidogo kuna kitu kinafanyika hata kama pia ni hiyo rangi *otherwise* napenda sana kusema ahsante sana na nawaomba sana Waheshimiwa kuunga Hoja hii na nipende kusema shukrani za dhati. Ahsante.

The Deputy Speaker (Hon. Fadhili Makarani): Honourable Members, I now stand up to put a question that the Motion by Honourable Amriya Boy Juma on Renovation, Revamping, Improvement and Expansion of Coast General Hospital be approved by this Honourable House.

[Question put and agreed to]

Yes Clerk?

ADJOURNMENT

Honourable Members, there having no other business the House stands adjourned until Tuesday 28th March, 2023 at 2:30p.m.

The House rose at 10:40a.m.